

Enschone

Ende Miraculeuse Historie

vanden Ridder metter Swane / die te Nimme-
ghen in Gelderlandt t'schepe quam / by den gheleypde
van een Swaen / wt den lande van Lille-
foordt / twelck men seydte te wesen
Kijffel / Duwan en Orchy
ghelegen in Vlaen-
deren.

AMSTELREDAM.

Ghedrukt by Cornelis Dircksz. Cool / woonende inde
Warmoestraet / inden vergulden Passer. Anno 1631.

Cornelis Cool, Amsterdam 1631, fol. A1r
Amsterdam, UvA, OTM: O 73-227

Een schone ende miraculeuse historie vanden

Ridder metter Swane,

die te Nimmeghen in Gelderlandt t'schepe quam by den gheleyde
van een swaen uut den lande van Lillefoordt,
twelck men seydt te wesen Rijssel, Duway ende Orchy,
ghelegen in Vlaenderen.

T'Amstelredam.

Ghedrukt ¹ by Cornelis Dirckszoon Cool,
woonende inde Warmoestraet,
Inden vergulden Passer,
anno 1631.

---

1. Ghedruckt: Uitgegeven — Cornelis Cool was een boekhandelaar en uitgever van boeken zonder eigen drukkerij.

[proloog]

*Een gemeen¹ seggen ist onder leken² ende klercken:
Godt is almachtich, wonderlijck in Zijn wercken
ende laet veel dingen dagelijcx geschien,
gelijc in voorleden tijden is gesien*

*vanden Ridder metten Swane, die wonder dede,
die twee campen vacht – wilt dit doorwien!³ –
als ridder valjant⁴ – dat is waerbede:
Den eersten die vacht hy – verstaet de [r]ede! –*

*om zijn moeder te houdene in haer eere,
die van quade stucken⁵ was be[leden],⁶
welcken camp hy wan. En[de] voort meere
den anderen camp vacht de edel heere*

*in Gelderlandt, de bloeme der landen,
daer hy mede wan ten selven keere
thertochdom van Billoen⁷ selfs metten banden,
twelc hy behouwede⁸ vryloos van schande,*

*alzoomen u hier noch sal verklaren
inde navolgende historie – Opent u verstanden,
twort een [b]ate der droever herten beswaren,
warachtich geschiet, dus zonder sparen!*

---

1. gemeen: algemeen

2. leken ende klercken: niet-geestelijken en geestelijken

3. doorwien: tot u door laten dringen

4. valjant: dapper

5. quade stucken: zware misdaden

6. be[leden]: aangeklaagd, beschuldigd

7. Billoen: Bouillon

8. behouwede: door een huwelijk verwierf — vryloos: zonder

*Doorsiet de historie reyn ende bequame!
Vreucht sal u int booren van desen varen,
also ghy sult segghen, vrienden eersame:
Lange prologen zijn van cleynder vrame,*

*maer lange maeltijden worden meer gepresen.
Dus is de historie te lesen dan [b]et bequame
dan inde prologe te studeren. Dus laet dat wesen
ende oversiet de historie volgen na desen.*

*Hoe coninck Oriant ter jacht reet ende een hert
vervolchde ende met de schoone Beatris
sprack aen een fonteyn.*⁹

[1]

Inde oude geesten¹⁰ ende chronijcken¹¹ vinden wy hoe dattet lant Lillefoort¹² voortijts was een conincric, ende zoo sommighen segghen, zoo wast een lant in Vlaenderen, waer van de steden zijn Rijssel, Duway ende Orchy, daer in dien tijden een koninck was, Pyrion geheeten, ende had ten wijve een quade vrou, gheheeten Matabrune, die namaels veel quaets broude,¹³ zo datse tot [een] quaden eynde quam, wantse aen eenen staeck¹⁴ verbrant wert. Desen koninck Pyrion had by zijn wijf een zoon, Oriant genaemt, die nae de doot [v]an zijn vader ghekroont wert koninc van Lillefoort ende besat dat zeer vredelijc.¹⁵

Tgeviel op eenen tijt dat de koninc Oriant ter jacht reet met zijn heeren om hem te versolaceren,¹⁶ ende als zy buyten quamen int bosch [soo] saghen zy loopen een hert, dat de koninc neerstelijck¹⁷ vervolchde. Ten lesten quam hy by een schoon rivier, daer 't hert in spranck ende was vry vanden koninck. Als Oriant dit sach, keerde hy wederom ende quam tot een fonteyne, daer hy van zijnen peerde trede ende sat onder eenen boom om hem te rusten.

Als hy daer alleen sadt, quam daer een schoone, edel maecht met vier dienstmaechden van haer huysgesin ende met eenen edelen ridder ende twee knechten ende zeyde tot Oriant, om dat hy honden by hem had: “Heere, waerom zijdy hier komen jagen in

---

9. fonteyn: bron

10. geesten: literaire bronnen

11. chronijcken: historische bronnen

12. Lillefoort: in het origineel: L'isle fort (het sterke eiland), maar door de Nederlandse vertaler geïdentificeerd als Lille in Frans-Vlaanderen.

13. broude: brouwde

14. staeck: houten paal (waaromheen een brandstapel gemaakt werd)

15. besat dat zeer vredelijc: Oriant was zo'n goede en krachtige vorst dat hij vrede in zijn land bewaren kon.

16. versolaceren: ontspannen

17. neerstelijck: energiek

mijn heerlijkheyt, ende wie heeft u oorlof¹⁸ gegeven? Ick heb wel gesien thert dat ghy gejaecht hebt, dat u int water ontgaen is. Niet te min, al haddyt ghevanghen, ten zoude u niet ghebleven zijn, ende mijnen wille is dat ghy dat beteren¹⁹ sult eer ghy van hier sult scheyden.”

Als Oriant de schoone Beatris had hooren spreken ende haer aensach, behaechdese hem zo wel dat hy terstont met haerder liefde bevaen²⁰ wert, ende seyde:

*O, geynster²¹ der minnen, doorstralende oogen,
die my zo vyerich in vlogen!
O, schoonste schoonheyt, noyt zoo schoone,
gby hebt my therte uyt den lichaem ghetoghen,
dies ick offere met knien gheboghen
al dat mijn is: lijf, goet, eere, tot uwen lone.
U opsien²² dunckt my schijnen onder den troone²³
cierlijcker dan die sonne oft oock de mane.
Dies ick my subjeckt²⁴ stelle in klaren bethoone
ter doodt toe in uwen dienst te stane.*

*Alle de vrouwen ter werelt oyt gheboren,
voortijts, present, oft naer te besporen,
oft gheboren ten [d]oe[m]sdaghe toe,
en hebben gheen gbelijcken, by eede ghesworen,
uwer schoonheyt, jonckvrou Beatris, [...]
in wiens bedwanck ic ben ende en weet [n]iet hoe.
Eet ick, drinck ick, w[at] ick doe,
gby zijt int ghedachte vierichste in vermane.
Dus en begeer ick niet anders ommer toe
dan ter doodt toe in uwen di[e]nst te stane.*

---

18. oorlof: toestemming

19. beteren: goed maken

20. met haerder liefde bevaen: bevangen met liefde voor haar

21. geynster: vonk

22. U opsien: uw ogen, uw gelaat

23. troone: de hemel (als uitspansel)

24. subjeckt: onderdanig

*Mocht my geluck oft voorspoet ghebe[u]ren
dat ghy my u jonste wildet laten keuren,²⁵
daer en koor ick niet voor het goedt ter werelt ront,
en[de] souder wel willen om avontueren
lijf, goet, bloet, ende leet besueren.
O, schoon Beatris, lieflijcken rooden mont,
die in vierigher liefden door blaect²⁶ de gront
van mijnder herten. Schoon wel gedane,
ic en begeer niet anders dan taller stont
ter doot toe in uwen dienst te stane.*

Prince.

*Boven alle princerssen der werelt wijt,
in liefden draechdy de opperste vane.
Godt heeft u in schoonbeyt ghebenedijt.
Dus en begheer ick anders niet dan talder tijt
ter doot toe in uwen dienst te stane.*

Aldus zijnde bevaen door haer minne dacht hijse te wijve te neme, ende zeyde soetelijck: “Schoon bloeme, ick en soude niet geerne doen teghen uwen wille, maer en mach ick in dit lant niet wel komen om ghenoechte²⁷ te nemen, als heer, by die dat van my te leene houden, want ick ben de coninck van Lillefoort, Oriandt, ende hier en is heere noch vrouwe, zy en moeten my manschap²⁸ doen als getrouwe ondersaten.²⁹ Hierom, believet my, ick salt u selve doen beteren dat ghy my t'onrecht hebt versproken.”³⁰

Als de ridder Savari dat hoorde, spranc hy van zijnen peerde ende viel op zijn knien ende groete den coninck ende zeyde: “Heer coninck, believet u, ghy sult mijnder vrouwen vergeven datse teghen u misdaen heeft, want zy u niet en kende³¹ als zy u aensprac.

---

25. laten keuren: gunnen

26. door blaect: met vuur verteert

27. ghenoechte nemen: plezier maken

28. manschap: leenhulde

29. ondersaten: onderdanen, ondergeschikten

30. versproken: (verwijtend) aangesproken

31. kende: herkende

Ende zy bekent wel, dat zy heeft, is tuwen wille.”

Doe zeyde de coninc: “Tis al vergeven. Nochtans moet zijt beteren, maer tzal haer believeen, want haer schoonheydt ende wesen heeft mijn herte bevaen.” Ende de koninck zeyde tot haer: “O, wel schoone joncvrou, believet u te zijn mijn bruyt, op dat ic u dan mach doen croonen coninghinne van Lillefoort?”³²

Doen antwoorde de jonghe maecht ende zeyde, geheel beschaemt zijnde:

*Ic ben beschaemt ende kan nau³³ spreken,
heel naer³⁴ besweecken door inwendige treken³⁵
der grooter weerden, die ghy my biedt.
Schaemte heeft my thert ende lichaem doorstreken.
Ten baet niet ghekeken, al zoude therte breken,
de schaemte mijn ziel ende lijf doorschiet.
Orient koninc, vol excelentien doorwiet,
sulcken woorden vliet, want twaer u veel te kleen
en[de] my veel te groot, de saecke doorsiet,
ic ben uwes onweerdich. Wie wast diet [u] riet?
Dus bid ic u, edel coninck, laet my alleen!
Voor u, edel coninck, vindy veel weerdigher een
dan my, die ghy seght te minnen door Venus leeren.
Ic ken my onweerdich der grooter eeren.*

---

32. Dit is een zeer ongebruikelijke vorm van partnerkeuze. Normaal is dat wederzijdse ouders die keuze voor hun kinderen maken. Huwelijk en liefde hebben in de werkelijke wereld niets met elkaar te maken.

33. nau: nauwelijks

34. heel naer: bijna

35. treken: aandoeningen, roerselen

*Ick en ben niet weerdich uwer hooghe minnen
nu te gewinnen. Gemercte, wilt bekinnen!
Ick ben te slecht³⁶ van af komsten komen machtich,
ende oft ic aen u stelde dan mijn zinnen
int eerste beginnen ende liet my verwinnen,
ic mocht my selven brengben in leet onsachtich,
want men zeydt ghemeynlijck, weest des ghedachtich,
ende tis waerachtich, wie dat zijn zinnen stelt
te hooghe int minnen, eyscht lijden onsachtich.
Dus zoude ick geerne schouwen, sal [i]ck lijden klachtich.
En belcht u dies niet, heer coninck, van grooter ghewelt!
Ick en ben maer een di[e]nstmaecht, ende ghy selt
wel grooter machtigher vrouwen t'uwert doen keeren.
Ic ken my onweerdich der grooter eeren.*

*Danc heb, heer koninc, uwer presentatie.
Gods milde gratie loon u telcker spatie³⁷
ende doe u [in] voorspoede ende in eere rijsen.
Ick, slechte Beatris, van simpelder gheneratie,
zonder fallatie, stel[le] mijn fondatie
in des konincx wille nae edelheyts bewijsen.
Elck edel hert is wel weert om prijsen,
want klaer zy spijsen hun in eeren, in deuchden
ende in dien reyne herten ben also verjolijzen,
voerende der eeren kroone tot eender devijsen,
ende midts dien verwerven zy koever³⁸ van vreuchden.
Orient, edel coninck, wi[e]ns sinnen verjeuchden³⁹
in mijnder minnen nae dijns woordts vermeeren,
ic ken my onweerdich der grooter eeren.*

*Princelijcke coninc Orient, als u subject
stelle ick onbevelekt my selven altijd
als u arme dienstmaecht in eeren ghestreckt,
kennende dat ghy my veel te machtich zijt.
Ic segge nochtans voor vrouwen ende heeren:
Ic ken my onweerdich der grooter eeren.*

---

36. slecht: simpel, onaanzienlijk

37. telcker spatie: overal

38. koever van: overvloed aan

39. verjeuchden: verheugden

Doen nam den koninc Ori[a]nt haer metter hant ende zeyde: “Ic geloove⁴⁰ u by mijnder ridderschap: zoo langhe als ghy leeft en sal ick gheen ander trouwen dan u!”

---

40. geloove: beloof